

A hatodik szakprogramot irányító MIDIST tevékenységi köre is jelentősen kibővült. Benne

- ◆ az információ terjesztésére alkalmas eszközök és rendszerek fejlesztése,
- ◆ a tudomány és technika népszerűsítése,
- ◆ a francia tudományos-technikai eredmények nyilvánosságra hozatalának dinamizálása kapott különös hangsúlyt.

A korábbi francia információpolitikához képest kulturális dimenzióval bővítette ki érdeklődési körét, s ezzel összhangba került az állami célkitűzésekkel. A telematika erőteljes támogatása révén Franciaország kedvező előfeltételeket biztosít a

szolgáltatások fejlődéséhez. A francia gazdaság többet áldoz az információgazdaságra, mint pl. a nyugat-német. A felvilágosodott társadalom régi humanista ideáljának produktív realizálása mellett Franciaország most az informált társadalom fejlesztésén fáradozik.

/BUSOWIETZ, M. — SCHMIDT-REINDL, K. M.: Neue Entwicklungen in der französischen Fachinformationspolitik. = Nachrichten für Dokumentation, 35. köt. 1. sz. 1984. p. 7-14./

(Csaba Gabriella)

Brit kísérlet nyilvános helyi számítógépes tájékoztató rendszerekkel

Az információs technológiai forradalom egyik nagy vívmánya a nagyközönség által közvetlenül igénybe vehető számítógépes szolgáltatások. Nagy-Britanniában már működnek országos videotex és teletext rendszerek, számítógépes társadalombiztosítási tanácsadás, automatikus bankszámlakezelés. Otthoni terminálok révén számos egyéb gyorsszolgáltatás rendelhető meg: bevásárlás, színház- és repülőjegy stb. Az elektronikai vállalatok értékesítési szakemberei hangsúlyozzák, hogy a jövőbeli siker legfontosabb feltétele nem annyira a vállalatok, mint inkább a magánemberek tömegei, a nagyközönség sokrétű igényeihez való alkalmazkodás. A kutatásoknak ezért fontos területe az ember-számítógép kapcsolat tanulmányozása a legkülönbözőbb összefüggésekben.

A Leicesteri Központi Információs Irodában két kísérletet végeztek számítógépes tájékoztató rendszerekkel, melyekből helyi vonatkozású információt hívhattak le az érdeklődők. Az 1980-ban egy hónapig üzemelő ISLA (Information System for the Leicester Area) az alábbi 11 témára terjedt ki (egy részük rendszeres karbantartást igényelt):

- ◆ Vasúti menetrend
- ◆ Mozik és színházak műsora
- ◆ Utcanév- és közlekedési katalógus
- ◆ Esti programjavaslatok
- ◆ Éttermek, szállodák, diszkók
- ◆ Városnéző séták
- ◆ Műemlékek
- ◆ Várható időjárás
- ◆ Labdarúgás Leicesterben

- ◆ Híres emberek Leicesterben
- ◆ Báb- és pantomimelőadások Leicester környékén.

Mivel a rendszert nyilvános használatra tervezték, a használók számára releváns információt kellett közvetítenie könnyen megtanulható és hozzáférhető módon. Az írógépbillentyűs terminál mellett elhelyezett plakát hangsúlyozta, hogy a gép használata önkéntes, egyúttal kísérleti jellegű, ezért felkérték a használókat, hogy *ne* folyamodjanak tanácsért az iroda alkalmazottaihoz. Várható volt, hogy a legtöbben első alkalommal használnak majd hasonló célra terminált, ezért a tervezők különös gonddal ügyeltek arra, hogy a gép minden válasza egyszerű és közérthető legyen. A kísérlet célja az volt, hogy felmérje: mennyire hajlamos és képes a nagyközönség ilyen számítógépes tájékoztató berendezést használni.

Három évvel később, 1983 márciusában az információs központban újabb értékes tapasztalatokat szereztek, melyeket összevethették a korábbiakkal. A DEVIL (Diary of Events in Leicester) rendszer helyi eseményekről, rendezvényekről tájékoztatót az alábbi fő kategóriák szerint: képzőművészet, zene, sport, bemutatók, klubok. A használók a billentyűzet mellett az érintésérzékeny képernyő segítségével is kapcsolatba léphettek a géppel.

Mivel a kísérletek egyik fontos feltétele a valóság, természetes körülmények megteremtése, a be nem avatkozás, használók iránti diszkréció volt —, az értékeléshez több visszacsatolási eljárást alkalmaztak, más-más előnyökkel és hátrányokkal.

<i>A visszacsatolás forrása</i>	<i>Előnyök, hátrányok</i>
1. Rendszeren belüli adatgyűjtés	Objektív, tényszerű adatokat kínál, melyek statisztikai elemzéshez felhasználhatók. A használók gondolatait és reakcióit azonban nem tükrözi.
2. Észrevételek könyve	Gyors és egyszerű visszacsatolás. Ízelítőt nyújt a használók véleményéből, bár sok megjegyzés felszínes.
3. Számítógépbe táplált kérdőív	Többen válaszolnak rá, mintha papíron volna. De a gépirási készség gyengesége miatt a válaszok gyakran rövidebbek és kevésbé használhatók.
4. Kötetlen megfigyelés	Tájékoztat a használóknak a rendszer iránti érzelmeiről és reakcióiról, de befolyásolhatja a megfigyelt alanyt.

A kisebb, homogénebb használói csoportoktól eltérően a nagyközönség beállítódásáról nehéz képet alkotni, mert nem "gyűjthető össze" egyszerre és nehéz igazán reprezentatív mintát venni róla. A közönségreakció gyakran rácafol a leglogikusabbnak tűnő előfeltevésekre. Az iroda tisztviselői például feltételezték, hogy a számítógéppel való párbeszéd során a használóknak a lassú tempó felel majd meg, a gyakorlatban viszont az erre vonatkozó vélemények kivétel nélkül gyorsabb tempót sürgettek.

A nyilvános tájékoztató rendszer szerepe

A megfelelő szerep és funkció megválasztása az ilyen rendszerek esetében ugyanolyan létfontosságú, mint a szervezeteknél. Csakis a szerep definiálása után lehet elkezdeni a funkció lehető leghatékonyabb betöltését célzó tervező munkát. Az ISLA kísérlet két lehetséges szerepből indult ki:

- ◆ konkrét kérdések megválaszolása,
- ◆ "lapozgató" vagy "böngésző" szolgáltatás.

A konkrét kérdések megválaszolása csökkentheti az információs iroda dolgozóira nehezedő munkaterheket. A nagyközönség azonban olyan sokféle kérdést tehet fel, hogy azokra egy igen átfogó szolgáltatás keretében sem lehet kivétel nélkül válaszolni. A témakörök korlátozása a legkézenfekvőbb megoldás. Ilyenkor azonban megfelelő tájékoztatással tudatosítani kell a közönséggel, hogy a rendszer mire alkalmas.

Érdekes tapasztalat, hogy az ISLA esetében a kérdések egy része túlmérettel a rendelkezésre álló információon, pl. a "labdarugás Leicesterben" témában nemcsak mérkőzések időpontja, helyszíne és eredményei felől érdeklődtek, hanem csapatok összetételéről, történetéről is, vgy a "vendéglők" témában a város környéki létesítményekre is sokan kíváncsiak voltak, amire a tervezők eredetileg nem gondoltak. A tervezés során elejét kell venni, hogy a használók az információs kínálat határait másképp értelmezzék, többet tételezzenek fel a gépről annál, mint amennyit az nyújtani tud.

Az ISLA esetében 117 használó közül 72-nek előzetesen nem volt konkrét kérdése, csak érdekelte a kötetlen "böngészés" az adatbázisban. A DEVIL rendszerrel kifejezetten erre a funkcióra helyezték a hangsúlyt. Az egyik használói javaslat szerint az iroda kirakatában záróra után a képűség adásához hasonlóan folyamatosan pereghetne a képernyőn a betáplált helyi vonatkozású információ. Sokan javasolták a tartalom kibővítését más témakörökkel és adatokkal (pl. turisztikai nevezetességek, munkaközvetítői információ). Bebizonyosodott, hogy a számítógép hasznosan egészítheti ki a tájékoztató centrum dolgozóinak munkáját, ha körültekintően határozzák meg a rendszer szerepét, az általa kínált információ fajtáit és bonyolultsági fokát.

A használók és az interfész

A használók érdeklődésének, magatartásának, készségeinek, számítógéppel kapcsolatos tapasztalatainak feltérképezése szintén nélkülözhetetlen a tervezéshez. A nagyközönség esetében legfeljebb magatartásbeli "tendenciák" meghatározásáról lehetett szó, mintsem precíz jellemzésről. Az ISLA-kísérlet során hat tendenciát, ha úgy tetszik, használói típust azonosítottak:

- ◆ Kezdetben tartózkodó a teminállal, különösen az idősebb korosztályban gyakori.
- ◆ Gyors felfogású és ügyesen gépel.
- ◆ Szkeptikus a számítógépes rendszerek iránt, melyek lassúbbak és nehezkesebbek, mint a hagyományos információs források.
- ◆ Türelmetlen és csak rövid időt hajlandó tölteni a gépnél.
- ◆ Nincs meg a kellő ismerete és tapasztalata, hogy leküzdje a felmerülő nehézségeket.
- ◆ Hajlamos olyan kérdéseket feltenni, amelyek meghaladják az információs kínálat mesterségesen megvont határait.

Míg az ISLA-t 29 nap alatt 316 fő használta (10,89/nap), a DEVIL rendszerhez — a lényegesen kisebb előzetes reklám ellenére — 14 nap alatt 373 fő folyamodott (26,64/nap). Ezt azzal magyarázták, hogy a két kísérlet közt eltelt 3 év alatt a nagyközönség az élet különböző területein meglehetősen hozzászólt a számítógépekhez. A második kísérletnél a türelmetlenséget alig észlelték. A gép "újdonság" jellege nem annyira taszító, mint inkább vonzó erővel hatott.

A kísérletek az interfész megtervezéséhez is több tanulsággal szolgáltak. Pl. a rendszert jól látható helyen, megfelelő magasságban kell elhelyezni, hogy az emberek könnyedén kommunikálhassanak vele. A gép elé tett széket szinte sohasem vették

igénybe. Fontos azt a benyomást kelteni, hogy a számítógép könnyen kezelhető. A használati utasításoknak minél rövidebbeknek és világosabbaknak kell lenniük. A billentyűzet semmiképp ne legyen túl bonyolult. Az érintésérzékeny képernyő ismét bebizonyította praktikusságát és népszerűségét. Bizonyos adatokra vonatkozó kérdésekhez célszerű kiíróberendezést biztosítani, hogy az adatokat a használó magával vihesse (menetrend, közlekedési kalauz). A logikus, könnyen felfogható, természetes párbeszédszerkezet, a kérdések és válaszok ritmusa és sebessége, az egyszerre több utasítás bevitelének, az irreleváns kérdéseknek és más hibalehetőségeknek megelőzésére tett intézkedések, a használói

igényekhez és viselkedésmintákhoz való alkalmazkodás egyaránt fontos a sikerhez.

Igazán hatékony, tartalmas és népszerű szolgáltatást csak fokozatos fejlesztéssel, a tapasztalatok és igények folyamatos visszacsatolásával, hosszabb idő alatt lehet kifejleszteni.

/MAGUIRE, M. C.: An analysis of ISLA and -DEVIL two experimental public information systems = Journal of Information Science, 8. köt. 5. sz. 1984. p. 203–212./

(Sz. Kiss Csaba)

KONFERENCIA A MIKROSZÁMÍTÓGÉPEK KÖNYVTÁRI ALKALMAZÁSÁRÓL

A Neumann János Számítógéptudományi Társaság Szövegfeldolgozási és Humán Alkalmazási Szakosztálya és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekciója

MIKROSZÁMÍTÓGÉPEKEN HASZNÁLHATÓ INFORMÁCIÓKERESŐ RENDSZEREK

címen 1985. november 21–22-én 2 napos, bemutatóval egybekötött konferenciát rendez a Neumann Társaság székházában (Budapest V., Báthori u. 16.).

A konferencia célja, hogy áttekintést nyújtson azokról a hazai és külföldi eredetű programrendszerekről, amelyek a Magyarországon hozzáférhető mikroszámítógépeken (pl. Commodore 64, Proper 16, TAP 34, IBM PC, VT 20) működtethetők és lehetővé teszik – az adott gép kapacitásának megfelelően – a dokumentációs intézményekben és részlegekben, a könyvtári, múzeumi, levéltári, irattári gyakorlatban szükséges automatizált, több szempontú – beleértve a *tartalom* szerintit is – információtárolást és -keresést. E rendszerekről – amelyeket neveznek még szöveges, szemantikai vagy bibliográfiai információkereső rendszereknek vagy adatbáziskezelő rendszereknek is – nemcsak a rendeltetésüket, szerkezetüket és kezelésüket ismertető előadások hangzanak el, hanem bemutatókat is tartunk a megfelelő mikroszámítógépeken.

A konferencián való részvétel nyitott és díjtalan. Az érdeklődők részvételi szándékukat jelenthetik be 1985. október 15-ig a Műszaki Könyvtáros Szekció titkárának (Maurer Péter, OMIKK, Budapest VIII., Múzeum u. 17. 1088) vagy a Szövegfeldolgozási Szakosztály titkárának (Szöllősy Éva, OSZK, Budapest 1827). A részvételi jelentkezés elfogadásáról visszaigazolást küldünk, és ehhez csatoljuk a konferencia részletes programját is.

Magyar Könyvtárosok Egyesülete
Műszaki Könyvtáros Szekció

Neumann János Számítógéptudományi
Társaság
Szövegfeldolgozási és Humán
Alkalmazási Szakosztálya